

Gehandicapte ouders risico-aansprakelijk voor veertien- en vijftienjarige kinderen?

1. Inleiding

Zijn gehandicapte ouders aansprakelijk voor de schade toegebracht door hun veertien- of vijftienjarige kinderen? Deze vraag lijkt te worden beantwoord door art. 6:169 lid 2 BW: ouders, dus ook gehandicapte ouders, zijn aansprakelijk tenzij zij kunnen bewijzen dat het aan hen niet kan worden verweten dat ze de gedraging van het kind niet hebben belet. Art. 6:169 lid 2 vestigt dus een schuldaansprakelijkheid met omkering van bewijslast. Zo lijkt art. 6:169 lid 2 het volgende met zich te brengen: vader is doof; hij zit in zijn stoel met zijn rug naar de kamerdeur. Zijn tot op heden van onberispelijk gedrag gebleken veertienjarige dochter komt de kamer binnen en deelt aan wie het horen kan, mede dat zij van zins is een stukje uit rijden te gaan met de auto van moeder. De vader hoort niets. De moeder werkt buitenshuis. De dochter voegt de daad bij het woord, grist van de door haar ontdekte geheime bewaarplaats de sleutels weg en pleegt de fout. Zou de vader de mededeling van zijn dochter en het gerammel van de sleutels hebben gehoord (quod non), dan zou het hem verweten kunnen worden als hij de dochter niet zou hebben belet de auto te stelen. I.c. valt de vader niets te verwijten. Art. 6:169 lid 2 bevrijdt hem van aansprakelijkheid. Wat de

wet met het ene artikel evenwel schenkt, neemt zij terug met het andere: art. 6:183 lid 1. Het artikel lijkt een risico-aansprakelijkheid te vestigen op de dove vader voor het 'joyriden' van zijn veertienjarige dochter! Kan dat nu werkelijk de uitkomst van het wettelijk systeem zijn?

Ter beantwoording van deze vraag ga ik eerst in op algemene aspecten van art. 6:169 lid 2, om vervolgens de invloed van het samenstel van art. 6:169 lid 2 en 6:183 lid 1 op de aansprakelijkheid van gehandicapte ouders nader te onderzoeken.

2. Schuldaansprakelijkheid ex art. 6:169 lid 2

Waarvoor zijn ouders nu eigenlijk aansprakelijk ex art. 6:169 lid 2? De rechtspraak¹ terzake en de totstandkomingsgeschiedenis van art. 6:169 lid 2 leveren het volgende beeld op.

De verplichting van ouders tot verzorging en opvoeding van hun kinderen (art. 1:245 lid 2 BW) is niet alleen in het belang van het kind gegeven, maar houdt ook een rechtsplicht in van de ouders jegens derden tot het treffen van zodanige maatregelen als redelijkerwijs van de ouders gevergd kunnen worden ter voorkoming

1. Onder werking van art. 1403 lid 5 BW (oud) geweest, maar nog steeds van belang voor art. 6:169 lid 2 BW.

INHOUD

- 481 Mr. W.H. van Boom: Vermogensrecht Aktueel
- 483 Mr. drs. A.F. Salomons: Brekebeentje gevloerd. Levering door constitutum possessorium door een beschikkingsonbevoegde bezitter en art. 3:90 lid 2 BW
- 489 Mr. J.G.A. Linsen en prof. mr. J.B.M. Vranken: Recente Rechtspraak
- 494 Mr. dr. J.M.A. Waaijer: Wordt vruchtgebruik met interingsbevoegdheid een dode letter?
- 495 Mr. Chr.A.J.F.M. Hensen: Uit de praktijk van het Notarieel Juridisch Bureau. Eén zwaluw, toch zomer? Reactie
- 496 Mw. mr. S.H. Heyning en mr. Q.J. Marck: Naschrift
- 497 Mededelingen
- 497 Literatuur/Ontvangen boeken
- 498 Agenda
- 498 Personalía
- 499 Vacaturestaat notariaat

ISSN 0165-8476

WP
NR

Weekblad voor privaatrecht,
notariaat en registratie

19/26 juni 1993 - jrg. 124 - nr. 6097

WPNR – Uitgave van de
Koninklijke Notariële
Broederschap, 't Hoenstraat 5
2596 HX 's-Gravenhage
Postbus 96827
2509 JE 's-Gravenhage
Telex 32419 KNB NL
Telefax 070-3453226

Ere redacteur
mr. J.M. Polak

Redacteuren
mr. J. van Soest
mr. J.H. Linders
prof. mr. P. van Schilfgaarde
mw. mr. I.S. Joppe
prof. mr. M.J.A. van Mourik
prof. mr. A.A. van Velten
prof. mr. J.B.M. Vranken
prof. mr. A.S. Hartkamp
prof. mr. Jac. Hijma

Redactie-secretaris
mw. mr. A.L. Moussault-Jeswiet

Bureau-redacteur
mw. A.E.M. van Dijk
Telefoon 070-3307138

Redactie-adres/Notariële
personeelsadvertenties
Postbus 96827, 2509 JE 's-Gravenhage
Telefoon 070-3307111
Faxnummer 070-3307180

Advertentie exploitatie
Sales & Services in advertising
and publicity
Gebouw 'Zaanstaete'
Postbus 60, 1520 AB Wormerveer
Telefoon 075-281081

Abonnementen-administratie
en exploitatie
Koninklijke Vermande bv
Platinastraat 33
Postbus 20, 8200 AA Lelystad
Telefoon 03200-22944 Verkoop binnendienst
Postgiro 179350

Jaarabonnement f 229,- incl. BTW
Stud. abonnement f 152,- incl. BTW
Abonnementen buitenland f 275,-
Losse nummers f 6,75 incl. BTW
(excl. verzendkosten)
Opzegging van het abonnement kan slechts
schriftelijk geschieden voor 1 december van
het jaar voorafgaande aan het jaar van de ge-
wenste beëindiging

Lay-out en druk
Joh. Enschedé Amsterdam b.v.
Donauweg 8, 1043 AJ Amsterdam
Postbus 8023, 1005 AA Amsterdam
Telefoon 020-6110102

van nadeel door gedragingen van het kind². De grondslag van de aansprakelijkheid van art. 169 lid 2 is de nalatigheid van de ouders bij de betrachting van deze rechtsplicht³. Deze rechtsplicht laat zich begrijpen als een zorgvuldigheidsnorm die verwijtbare nalatigheid sanctioneert: de ouder heeft niet als een goede ouder toezicht over het kind uitgeoefend⁴.

Vaak zal de ouder zich gemakkelijk kunnen disculperen van aansprakelijkheid, aangezien hij normaal gesproken niet in de gelegenheid is of behoeft te zijn om het kind op deze leeftijd bepaalde gedragingen te beletten. Van de ouder kunnen in het algemeen evenmin maatregelen gevegd worden waardoor dergelijke gedragingen onmogelijk gemaakt zouden worden. Alleen als het kind een 'historie' van schade-veroorzakingen heeft, is de ouder verplicht bijzondere (voorzorgs)maatregelen te nemen⁵. Bij het oordeel over de schuld van de ouders dient voorts rekening gehouden te worden met 'alle omstandigheden van het geval', met name leeftijd en aard van het kind, de eisen van het dagelijks leven en levensomstandigheden van de ouders⁷.

Dit laatste aspect brengt mij op de aansprakelijkheid van de ouder die behept is met een lichamelijke of geestelijke tekortkoming. Deze ouder is als elke andere ouder gehouden te voorkomen dat hun veertien- of vijftienjarige kind schade aanricht. Kunnen de bijzondere levensomstandigheden van gehandicapte ouders echter als disculpatie-grond fungeren? De tekst van art. 169 lid 2 bezien in samenhang met het systeem van het BW lijkt het niet uit te sluiten; immers het gaat om subjectieve schuld van de ouders. Aan schuld ontbreekt het de vader die tengevolge van zijn doofheid niet kan beletten dat zijn veertienjarige dochter de auto steelt en daarmee schade toebrengt.

3. Risico-aansprakelijkheid ex art. 6: 183 lid 1?

De wetgever heeft in art. 6: 183 lid 1 de volgende regel opgenomen: ter zake van aansprakelijkheid op grond van afdeling 6.3.2 kan de aangesprokene geen beroep doen op zijn geestelijke of lichamelijke tekortkoming. Voor wat betreft de risico-aansprakelijkheden van afdeling 6.3.2 is deze bepaling vanzelfsprekend en strikt genomen overbodig⁸. Zo zal bijv. niemand de bezitter van een gebrekkige roerende zaak niet aansprakelijk (ex art. 173) willen achten wegens een geestelijk gebrek⁹. Maar wat is nu de invloed van art. 183 lid 1 op art. 169 lid 2 (dat is opgenomen in afd. 6.3.2)? Zijn gehandicapte ouders in tegenstelling tot gezonde ouders risico-aansprakelijk voor de fouten van hun kinderen? Uit het samenstel van de beide artikelen lijkt het te volgen: de ouder kan het feit dat hij de fout niet heeft belet, niet excuseren met de omstandigheid dat hij gehandicapt was.

Een voorbeeld. A en B zijn burens. A is vanaf de nek verlamd en is aan een rolstoel gekluisterd. B is 'gezond' en werkt hele dagen buitenshuis. Op een dag bevinden de veertienjarige zoon van A (C) en de vijftienjarige D (zoon van B) zich op straat voor de huizen van A en B. C en D vatten het idee op om stenen te gooien naar passe-

rende auto's. Beide jongens zijn tot op heden altijd bijzonder rustig van aard geweest. Ze voeren het plan uit. A ziet het, vanachter het venster gezeten in zijn rolstoel, allemaal gebeuren. Hij wil wel ingrijpen, maar hij kan het als gevolg van zijn lichamelijke tekortkoming simpelweg niet. B ziet het uiteraard niet, want hij is niet thuis. B zal zich - gezien de hierboven behandelde parlementaire geschiedenis en rechtspraak - kunnen disculperen: hij heeft het kunnen noch behoeven te beletten.

A zou de fouten en de schade (deels) hebben kunnen beletten, ware het niet dat hij lichamelijk gehandicapt was en als gevolg daarvan naliet de fout te beletten. Ter disculpatie, zo lijkt nu uit art. 183 lid 1 j^o. 169 lid 2 te volgen, kan A zich niet beroepen op zijn handicap.

Heeft de wetgever het zo bedoeld? Ik citeer de M.v.A. bij art. 6: 183:

'Ook zou men zonder uitdrukkelijke bepaling wellicht kunnen betogen dat een ouder of voogd, die op grond van artikel 6.3.2.1 lid 2 (art. 6: 169 lid 2, WvB) wordt aangesproken, zich met een beroep op een eigen lichamelijke of geestelijke tekortkoming zou kunnen disculperen, nu artikel 6.3.1.2b (art. 6: 165, WvB) hier niet is herhaald. Om ieder misverstand en ook mogelijke a contrario argumenten uit te sluiten verdient het daarom de voorkeur de algemene regel van artikel 6.3.2.11 (art. 6: 183, WvB) te handhaven'.

De redenering die aan het citaat ten grondslag ligt is waarschijnlijk de volgende: een lichamelijk of geestelijk gestoorde die schade veroorzaakt, welke hem als onrechtmatige daad zou kunnen worden toegerekend krachtens schuld als hij niet gestoord zou zijn geweest, is aansprakelijk op grond van art. 165. Als deze gestoorde nu de gekwalificeerde onrechtmatige daad van art. 169 lid 2 pleegt door niet te beletten dat zijn kind een fout maakt, dan dient ook die daad toegerekend te worden aan de gestoorde.

De redenering van de wetgever is thans niet langer sluitend te achten, aangezien in het uiteindelijk ingevoerde art. 165 is neergelegd dat voor aansprakelijkheid van de gestoorde (ex art. 162) het moet gaan om een 'als een doen te beschouwen gedraging' van de gestoorde. Het trekken van een lijn tussen art. 165 enerzijds en de art. 169 lid 2 j^o. 183 lid 1 anderzijds is dus onmogelijk: immers, het 'niet beletten' van art. 169 lid 2 is welhaast nimmer een 'als een doen te beschouwen gedraging'. Het niet beletten is vrijwel altijd een nalaten. De wetgever heeft, in navolging van hetgeen Vranken daaromtrent heeft betoogd, de door nalaten van een gestoorde ontstane schade niet (krachtens de wet) voor rekening willen laten komen van de gestoorde¹¹. Enerzijds komt de wetgever in art. 165 de gestoorde dus tegemoet door, bij gebreke van schuld van de gestoorde aan de daad, alleen de als een doen te beschouwen gedraging van de gestoorde toerekenbaar (krachtens de wet) te maken, terwijl hij anderzijds de gestoorde een beroep op diens geestelijke of lichamelijke tekortkomingen ontnemt, als het gaat om het nalaten (veroorzaakt door diens tekortkoming) van de gestoorde, zijn veertien- of vijftienjarig kind te beletten fouten te plegen.

2. Zie HR 9-12-1966, NJ 1967, 69 (Joke Stapper).
 3. T.M. art. 6.3.7 O.M., PG Boek 6, p. 676-677.
 4. Parlementaire geschiedenis noch rechtspraak zijn eenduidig omtrent de vraag of ouders aansprakelijk zijn ex art. 169 lid 2 voor een 'verkeerde opvoeding' van hun kind, die condicio sine qua non is geweest voor het ontstaan van de schade. Zie T.M. art. 6.3.7, PG Boek 6, p. 675-676. Vgl. T & C NBW, aant. 3 op art. 6: 169, p. 599 (Lankhorst) en Benelux-gerechthof 21-12-1990, NJ 1991, 428 (m. nt. MMM, m.n. sub 3) en De Moor in 'Kind van de rekening', Juvat-bundel Lelystad 1992, p. 60-61.
 5. Zie HR 6-3-1953, NJ 1953, 471 (Eerste Rotterdamsche vs. Van Meerveld; fietsende broers) en M.v.A. II art. 6.3.2.1., PG Boek 6, p. 680. Zelfs in bijzondere gevallen, zoals die waarin een geestelijk gestoord kind schade veroorzaakt, kan niet van ouders verlangd worden dat zij het belang van het kind volledig opofferen aan dat van de omgeving (lees: opgesloten houden). Vgl. HR 9-12-1960, NJ 1963, 2 (Jaguar).
 6. Zie HR 18-10-1985, NJ 1986, 226 (Ricky van Rooij). Vgl. HR 26-11-1948, NJ 1949, 149 (Zoontje van Zweden): van belang is of in het gegeven geval de schadelijke daad van het kind met een zodanige waarschijnlijkheid was te verwachten, dat dit de ouder had moeten weerhouden het kind zonder toezicht te laten. Zie voorts HR 29-2-1952, NJ 1953, 365: 'dat niet is gebleken, dat de aard van den jongen een bijzondere zorg nodig maakte' (NJ 1953, p. 532 l.k.).
 7. HR 26-11-1948, NJ 1949, 149 (Zoontje van Zweden); vgl. PG Boek 6, p. 675.
 8. In gelijke zin oordeelde de N.V.v.R. in een aanbeveling aan de vaste Kamercommissie NBW; zie PG Inv. Boek 6, p. 1398.
 9. Niettemin heeft de wetgever het nuttig geacht elke mogelijke twijfel dienaangaande uit te sluiten; zie M.v.A. II art. 6.3.2.12, PG Boek 6, p. 768.
 10. M.v.A. II Inv. art. 6.3.2.11, PG Inv. Boek 6, p. 1398.
 11. Zie PG Inv. Boek 6, p. 1349-1351 en de verwijzing aldaar naar Vranken.

3. Conclusie

Hoe apert onredelijk de uitkomst ook moge zijn, de wetgever lijkt het te hebben bepaald. Niettemin ware het wenselijk dat de rechter het samenstel van de artt. 169 lid 2 en 183 lid 1 niet aldus opvat, hoezeer de parlementaire geschiedenis ook in andere richting moge wijzen. Art. 183 lid 1 dient voor wat betreft de werking van art. 169 lid 2 niet een risico-aansprakelijkheid voor gehandicapte ouders te vestigen. Voor zover het betreft een 'nalaten te beletten' van de ouder veroorzaakt door diens tekortkoming, dient de ouder zich te kunnen disculperen. Immers: nu het door de wetgever aan art. 165 ontleende argument niet langer valide is, dient art. 183 lid 1 aldus gelezen te worden, dat gehandicapte ouders aansprakelijk zijn voor de fouten van hun kinderen tenzij zij kunnen bewijzen dat zij deze fouten niet hebben kunnen beletten, daaronder begrepen het geval dat

het niet kunnen beletten van de fout het niet verwijtbare gevolg is van hun tekortkoming die gemaakt heeft dat zij het beletten nalieten. Aldus is het systeem weer gesloten: 'onder invloed van' de stoornis ontstane schade wordt de gestoorde slechts als een onrechtmatige daad toegerekend als hij schuld aan de daad heeft of -bij gebreke daarvan- deze hem krachtens de wet kan worden toegerekend, hetgeen slechts mogelijk is voor zover het een als een doen te beschouwen gedraging van de gestoorde betreft (6: 165). Betreft het de aansprakelijkheid van art. 169 lid 2, dan dient de ouder zich te kunnen disculperen op grond van de omstandigheid dat hij als gevolg van zijn tekortkoming naliet de fout van het kind te beletten.

*Mr. W.H. van Boom**

* Toegevoegd docent
Privaatrecht, Katholieke
Universiteit Brabant.